

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

V. An Logica sit scientia practica vel speculatiua?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

malem spectat tendentia in obiectum, quod ex vi illius apparet per medium euidens. Ex hoc infero Logicam docentem vt docentem præcisè sumptam non esse scientiã, quia potest dari actus Logicæ docentis, qui scientia non sit; Logicam verò vt docentem, seu vt ostendentem modum quo faciendum est sciendi instrumentum per medium euidens, seu conclusione deducta ex præmissis euidetibus formalissimè esse scientiam.

18 Omnia quæ de actibus Logicæ vt sic, & de actibus Logicæ docentis & vtentis huc vsque diximus disputantes, an illis ratio scientiæ actualis conueniat, eodem prorsus modo transferenda sunt ad habitus, à quibus procedunt; ille enim habitus dicitur habitualis scientia, qui est principium actus, qui est scientia actualis; & habitus, qui huiusmodi actus principium non est, nullatenus habitualis scientia dicitur.

PUNCTUM IV.

An Logica sit ars.

1 Incidimus in egregiam de nomine quæstionem, quam sine contentione adhuc illorum, qui de hac re contentunt, breuiter definiam. Logicam esse artem defendunt P. Fonseca 2. Met. cap. 3. quæst. 2. sect. 4. P. Vasq. 1. 2. disp. 85. cap. 1. & pauci ex antiquis apud Vallium modò citandum. Dialecticam non esse artem defendunt P. Tolet. q. 4. de Dialectica in communi propè finem, P. Vallius Part. 2. Prolog. q. 4. cap. 10. P. Smigletius disp. 2. sect. 5.

2 Aristoteles artem definit: *Habitus cum ratione factiuus*, quæ differt à prudentia, quam definiuit idem Philosophus: *Habitus cum ratione actiuus*, per ly *factiuus*, cuius verbi expositio est totum huius difficultatis negotium. Dixi Controu. 1. Punct. 1. Aristotelem factionem appellasse, omnem actionem siue internam, siue externam distinctam ab habitu voluntatis, quod inferebam, ex eo, quod in illa diuisione habitus in Intellectum, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, nomine artis scientias practicas intellexerit, & nomine scientiæ speculatiuas tantum comprehenderit. Iuxta hanc definitionis Artis expositionem, Logicam esse artem compertum est, quia est habitus cum ratione præscribens quæ ratione faciendæ sint sciendi instrumenta, quæ sunt operationes intellectus distinctæ à voluntatis operationibus. Neque ars secundum hanc acceptionem desumpta opponitur cum ratione scientiæ, potius omnes scientias practicas comprehendit.

3 Alij ex Aristotele probare intendunt factionem esse actionem, quæ præter ipsam habet aliquod opus externum quod post se relinquit, sicuti ars adificandi post actionem relinquit adificium post illam perseuerans. Ex eodem capite iidem affirmant Aristotelem 1. Magnorum Moraliũ c. 33. negare citharizationem esse factionem, quia non relinquit opus post se. Iuxta hanc artis acceptionem Logicam non esse artem compertum est, quia operatio, ex cuius sciendi instrumentum constituitur, nullum opus post se relinquit, & ita habitus, ex vi cuius fit sciendi instrumentum habitus factionis dici nequit, & consequenter habitus factiuus dici non potest. Ex hoc capite à ratione artis P. Toletus, P. Vallius, & P. Smigletius supra citati Logicam excludunt.

4 Tota hæc quæstio deuoluitur ad inquirendum, quid Aristoteles intellexit per nomen *factiuus* in definitione posito, & quid idem Philosophus per factionem intelligat, cuius principium nomine *factiuus* significatur, in qua video nobiles Aristotelis interpretes asserentes Aristotelem nomine *factiuus* intellexisse principium operationis externæ, ideo ab hac expositione non recedo, iuxta quam dicendum est Logicam non esse artem. Standum tamen est dictis Controu. 1. Punct. 5. vbi dixi nomine artis omnes scientias practicas intellexisse Aristotelem, & ita nomen *factiuus* in definitione artis appositum extendendum esse ad omnes operationes etiam internas distinctas à voluntatis operationibus.

5 Quæ duo componentur si dicamus in prædicta definitione extendisse nomen artis, & rationem factiuæ, ad habitus, qui strictè loquendo factiuæ non sunt, & rationem factionis ad actiones, quæ non ita simpliciter debent appellari, sed tantum secundum quid propter similitudinem aliquam, quam habent in hoc quod est dirigi aliis actibus

intellectus, cum externis operationibus, quæ propriæ factiones dicuntur. Cum enim in eadem diuisione nomen scientiæ non in tota sua latitudine desumpsisset, quatenus se extendit ad omnem scientiam, sed tantum pro scientiis speculatiuis, necessum fuit illi nomen artis extendere ad illa quæ tantum secundum quid, & propter similitudinem aliquam artes dicuntur, vt sub illo comprehenderetur ea, quæ nomine scientiæ sub quo legitime comprehendi debebant, continerentur. Potuit autem Aristoteles vt nomine scientiæ strictiori significatione, quam in se habet, vt ostenderet excellentiam scientiarum speculatiuarum, quarum comparatione practica scientiæ, etsi essentia scientiæ gaudeant, non simpliciter scientiæ appellandæ esse videntur. Supposita autem hac stricta acceptione scientiæ, necessum fuit laxà vt artis acceptione, ne scientiæ practice in illa diuisione non contentæ nomine scientiæ omnino à diuisione excluderentur.

PUNCTUM V.

An Logica sit scientia practica vel speculatiua.

1 R Eucanda sunt in memoriam illa, quæ de natura scientiæ practice & speculatiue tradidi Controu. 1. Punct. 2. quibus præmissis faciliè præsentem dirimam quæstionem.

2 Prima sententia docet Logicam esse purè speculatiuam: sententiam hanc defendunt Scotus, quem sui sequuntur. Ex modernis Rada Controu. 3. art. 2. Faber in prologo sententiarum disp. 9. c. 1. Theodorus ibid. quæst. 4. Merinero in Logica disp. vnica proœmial. quæst. 6. sect. 2. & apud hos plures ex antiquis Scoti discipulis. Eandem amplectuntur ex Thomistis non pauci, Capreol. q. 2. prol. Soncinas 6. Met. q. 2. Tabel. ibid. Scotus in Logica q. 4.

3 Secunda sententia docet Logicam partim esse practicam, partim speculatiuam: ita sentiunt P. Vasq. 1. part. disp. 4. n. 2. P. Suar. 2. Met. disp. 44. sect. 13. m. 54. P. Rub. q. 5. Proœmij num. 14. Hurt. disp. 2. sect. 2.

4 Tertia sententia docet Logicam neque esse practicam, neque speculatiuam, neque vtramque differentiam secundum distinctos actus habere, quia neutram illarum propriè in se habet, & improprie aliquid vtriusque participat. Sententiam hanc defendunt Smigletius disp. 2. sect. 4. & P. Vallius part. 2. prolog. q. 4. c. 16. c. 15. 16. & 17.

5 Quarta sententia cui assentior asserit Logicam esse merè practicam. Defendunt hanc sententiam Fonseca 2. Met. c. 3. q. 2. sect. 4. Conimb. q. 4. art. vnico, Arriaga disp. 3. sect. 4. subsect. 2.

6 Prima sententiæ fundamentum est Logicam versari circa operationes intellectus, ex quo infero Logicam non esse practicam, quia ratio practici dicit ordinem ad praxim, & operatio intellectus praxis esse nequit, cum essentialiter sit speculatio, quæ praxi opponitur. Fundamentum istud impugnauit Controu. 1. Punct. 2. vbi contra Scotum, & illius asseclos probauit nostri intellectus operationem optimè posse rationem praxis habere, & hanc non dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus.

7 Fundamentum secundæ sententiæ est, dari in Logica aliquos actus, qui practici esse nequeunt, quos postea obiciam contra propriam sententiam, & ostendam tales actus practicos esse, vel ad Logicam non pertinere.

8 Eidem ferè fundamento, quo prima, tertia innitur sententia, quæ asserit Logicam non esse propriè practicam, neque propriè speculatiuam, negat enim esse speculatiuam, quia non sistit in cognitione sui obiecti, & non affirmat simpliciter esse practicam, quia illius obiectum sunt nostri intellectus operationes, quibus ratio praxis conuenire nequit, quia hæc dicit actionem distinctam ab operationibus nostri intellectus. Concedo ergo huic sententiæ Logicam non esse speculatiuam propter rationem, quæ ipsa vtitur, & nego practicam dici non posse, quia vertitur circa operationes nostri intellectus, quibus ratio praxis conuenire non possit, ostendi enim loco citato optimè prædictam rationem praxis nostri intellectus operationibus conuenire. Quod si velis defendere praxim dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus alicui testimonio Philosophi adhærens, contentio tantum poterit esse de Philosophi mente, in re enim omnes conuenimus Logicam dirigere nostras intellectus operationes, &

& non alias ab his distinctas, quod nos dicimus sufficere, ut practica appelletur, & tu dicis sufficiens non esse ut a nobis practica dicatur, absque eo quod tu neges in Logica formalitatem aliquam, quam nos concedamus, vel absque eo quod nos aliquam formalitatem ab his, quas tu in Logica ponis, auferamus, aliāue ratione constituamus.

Possem pro quarta sententia, quam amplector adducere D. Thomam opusc. 70. in Boetium de Trinitate quaest. de diuisione scientiarum speculatiuarum, in responsione ad secundum, ubi expressē affirmant Logicam non esse speculatiuam; sed quia poterunt auctores secundae sententiae respondere Angelicum Doctorem dixisse esse practicam, & non speculatiuam, quia secundum maiorem partem actuum est practica, & tantum secundum aliquos speculatiua, ab auctoritate Doctoris Angelici abstinere, & ratione meam conclusionem probo. Logica versatur circa intellectus operationes dirigendas: sed directio operationum intellectus est praxis, seu operatio: ergo versatur circa operationem, seu praxim: ergo Logica est practica. Non versari circa aliquid obiectum merē illud speculando sic probatur. Totum Logicæ obiectum adequatum sunt intellectus operationes, harumque directio, videlicet constructio definitionis, diuisionis, propositionis, argumentationis: sed haec omnia sunt a Logica, quae versatur circa illa dirigendo intellectum, ut recte haec sciendi instrumenta conficiat: ergo totum obiectum circa quod Logica versatur est operabile, & circa illud modo operabili versatur.

Respondent auctores oppositae sententiae Logicam ipsam circa obiectum a se factum post ipsam operationem tendere speculatiuo modo, sicut artifex factā domū merē speculatiue considerat esse diuturnam, & a frigore defendere. Contra consideratio passionum, vel proprietatum obiecti facti a Logica vel conducit ad operationes intellectus dirigendas, vel non conducit: si conducit, erit practica; si non conducit, non pertinebit ad Logicam, quia haec tantum agit de operationibus dirigendis, non vero de ipsis operationibus secundum se, nec de ipsa directione, nisi quatenus ab ipsa Logica procedente. Contemplatio enim instrumentorum sciendi secundum se non ad Logicam, sed ad Philosophum, vel Metaphysicum attinet. Exemplum de architecto nihil probat, quia quando considerat artifex domum esse diuturnam, & defendentem a frigore, considerat id quod artifex intendit facere, quia intendit facere domum defendentem a frigore, hoc est, tali modo dispositam ut a frigore defendat. Cognitio enim, quae pertinet ad artificem, & in qua ars actualis consistit, dicit, domus ita facienda est ut a frigore defendat, ex vi cuius artifex domum facit tali modo dispositam ut a frigore defendat.

Inhabis: artifex considerat domum iam factam, quae consideratio ad domum faciendam nequit deferre, ac proinde neque practicam esse, sed purē speculatiuam. Respondeo domum factam posse considerari ut iam factam praesens, vel posse considerari ut factibile ex se, vel quatenus potest in illa corrigi aliquis error, si forsan in illius structura sit commissus. Si posteriori modo consideretur, cognitio practica erit; si priori, cognitio illa ad artem architectandi non pertinebit, quod eadem prorsus ratione in Logica contingit, possum enim ego examinare circa syllogismum iam factum, an habeat omnem conformitatem cum praecipis Logicæ cognitione praesens ordinata ad illum syllogismum speculandum, ita ut si appareat syllogismum non esse legitimum, ex vi illius cognitionis non ergo potero syllogismum legitimum conficere, & tunc cognitio illa practica non erit. Possum insuper inspicere an syllogismus a me factus habeat conformitatem cum praecipis Logicæ, ut si proprietates illae in syllogismo facto desiderantur, alium conficiam, in quo reperiatur omnimoda conformitas cum Logicæ praecipis, & tunc talis consideratio spectabit ad Logicam, & erit practica.

Inhabis: quando ego considero syllogismum a me factum non esse iuxta regulas artis, & ideo syllogismum alium regulis illis conformem efficio, duplicem reperi cognitionem, quandam ex vi cuius detego syllogismum non esse legitimum, aliam, quae praescribit modum, quo alius syllogismus legitimus sit faciendus, qui loco legitimi substituitur, ex quibus posterior erit practica, quia praescribit modum, quo faciendus est alius syllogismus; & prior speculatiua, quia illa immediatē non praescribit modum, quo faciendus est talis syllogismus, sed proponit

malitiam syllogismi iam facti, ex qua moueor ad faciendum alium directum praecipis Logicæ, & non cognitione quā deprehenditur malitia prioris syllogismi: ergo prior illa cognitio practica non est, quia non ex eo, quod mouear ego, ad aliquid faciendum ex hoc obiecto cognito, cognitio talis obiecti practica est, aliās cognitio quā Deus cognoscit hominum peccata, practica esset, quia ex peccatis cognitis mouetur Deus ad poenam infligendam.

Respondeo cognitionem illam priorem, ex vi cuius tantum deprehenditur malitia syllogismi iam facti, & tantum deferuit ad alium legitimum faciendum applicando motum, quo voluntas determinatur ad faciendum alium syllogismum, per se, & intrinsecē non pertinere ad Logicam, sed tantum extrinsecē, quatenus ego illam elicio ex intentione faciendi alium syllogismum, si forsan errorem aliquem deprehenderim in syllogismo iam facto, & ita sicut extrinsecē, & non per se pertinet ad Logicam, sic potest extrinsecē, & non per se, sed ratione intentionis, a qua procedit dici practica, etiam si intrinsecē & per se cognitio sit speculatiua ut recte probat ratio facta. Neque obstat Logicam frequenter uti tali cognitione, ut dicamus adhuc talem cognitionem Logicam non esse, sed Philosophicam, aut Metaphysicam, quia Nauclerus utitur cognitione coniunctionis syderum, ut temporis opportunitatem ad nauigandum agnoscat, & tamen cognitio circa syderum coniunctionem, & temporis tranquillitatem non pertinet per se formaliter ad artem Nauicam, sed supponitur ad exercitium ipsius artis: sic affirmo in praesenti Logicum speculantem malitiam huius syllogismi, ex qua mouetur ad rectum syllogismum faciendum regulis artis directum, uti cognitione speculatiua circa malitiam syllogismi iam facti, quae formaliter non pertinet ad Logicam, sed ad Philosophiam, seu ad Metaphysicam, ut ex illa moueatur ad faciendum syllogismum directum Logicæ praecipis, sicut Nauclerus utitur cognitione pertinente ad Astrologiam, ut ex illa moueatur ad nauim ducendam iuxta praecipia Nauicæ artis.

Obiiciunt auctores asserentes Logicam habere aliquos actus speculatiuos: Haec cognitiones, definitio & definitum conuertuntur; genus latius patet suis differentiis; conclusio identificatur cum praemissis pertinent ad Logicam, & tamen non sunt practicae: ergo non omnis cognitio practica pertinet ad Logicam. Priorem partem antecedentis nemo negabit, posteriorem probo. Illa quae identificantur sunt obiectum definitionis cum obiecto cognitionis, per quam cognoscitur definitum, & obiectum conclusionis cum obiecto praemissarum. Similiter, illud quod latius patet est obiectum, quod ex vi cognitionis genus denominatur respectu obiecti, quod ex vi cognitionis denominatur differentia: sed haec maior extensio generis, & illorum extremorum identitas sunt independentes a praedictis cognitionibus: ergo praedictae cognitiones per ordinem ad haec obiecta practicae non sunt. Respondeo hos Logicæ actus non versari circa conceptus obiectiuos, sed circa formales, quod probauit Punct. 5. & ita esse practicos, sonant enim, sic conficienda est definitio ut illius significatum sit idem cum significato cognitionis, per quam repraesentatur definitum: tales praemissae debent in syllogismo adduci, talisque debet esse conclusio, ut huius illarumque obiectum significatum realiter sit idem; demum talis debet esse cognitio generis ut ad plura se extendat obiecta, quam cognitio alterius differentiae, quae cognitiones practicae sunt, deferuiunt enim, ut iuxta modum ab illis praescriptum efficiantur definitio formalis, formales praemissae, conclusio formalis, & formales conceptus generis, & differentiae. Idem dico de illis principiis, dici de omni, & dici de nullo, quae immediatē dirigunt intellectum, ut ex propositione vniuersali affirmatiua particularem affirmatiuam inferam, & ex vniuersali negatiua particularem negatiuam deducam.

PUNCTUM VI.

De utilitate, & necessitate Logica ad alias scientias.

Vplici ratione utilis est Logica omnibus aliis scientiis. Primò dirigendo intellectum ad sciendi instrumenta faciendā, videlicet definitionem, diuisionem, argumen-